

آوم پد نیست وز و محرم نیست
 اسے سراز کبر بر فلک برودہ
 بقابے بسیدہ از گسے
 بس بس کنون کہ پیش ازین بر
 بر جان خواستے ہمیر اسے
 شک و یک خواجگی جو دست
 ہجو خردنگ و خارشستے تو
 خواجہ راک پیش جش سفاش
 باز اگر تو قطع خورے مثل
 از تو یک قطرہ خون اگر بچکد
 خواجہ ہستے چرانیاموزے
 امی کویت کلاہ کبریا قوت
 دستار ہزار کبر کہ بودت
 و انگہ لبسون و کوس با من
 گفتم کہ تو ہجو کبر سختے
 المقصد ہفتہ ہجو حسانہ
 تا وینہ با اختیار چون کس
 گفتے کہ باش تا بسیارند
 سویت ہمہ تیغ زو چو کس سے

زانست کہ تو بر اورم خواندے
 ولہ گشتہ گردان زانیم فلکے
 بسما کے سپیدہ از گسے
 حاش للہ کہ دیور اسے ملکے
 ہنرت چہ نسبت تو یکے
 نہ بخیلے و ششم و بے نمکے
 صد نے ناید از تو بے فنکے
 موج دریا ہمیکہ ریزکے
 چوبک کوزہ قطع سبکے
 و درازینجا اگر ز ہم سچکے
 خواجگے گردن از شہاب زکے
 ولہ پیوستہ کلاہ کبر بادے
 و رکندہ کس زبت نہادے
 چون کوی و رطف بر کشادے
 گفتاشدہ ام چو کس نزاوے
 پرور زویم باوستاوے
 بر رگنڈر بلافتتاوے
 گفتم کہ بقات باو و شادے
 تا یکد و دروغ خوش براوے

<p>کز عشوہ چو تیز جملہ باد سے تا تو بسخن در ایستاد سے</p>	<p>من دستم تو کندہ کون را چون کبر جرسے بالیتادم</p>
<p>تا ابو کہ چو منانہ نزم کردے خود نیک سخا نہ بازو او سے</p>	
<p>ولے کر دست اکنون چون جہاں مراعاتے کہ کردی ہر خزانے کہ گشت از بسکہ گفتہ دست چنان عشوہ وہی رشوت ستانے بقدر حاجتم دادی زمانے بہر در پیش خواہی ہر زمانے درین یکچیت کہ میکند جانے کہے دادی بیا تو تک نشانے ہمیں خواہ شکستن نزد بانے کہ از باجی بد زوم ناودانے برائی دیدی بر ترکمانے ازین سرگین جنین گو سالہ مانے بکون بگرفتہ چون باد آسپانے کہا بان زرش ناخوردہ نانے ازین مفلو لکے بیدو مانے</p>	<p>خداوند اصفی الدین محسن بجالی سمع تو دالم رسیدت حدیث ہیزم و آن گفت گو با بہر شہر سے کہ بود اندر خراسان ز ہر چہ آن سوختندی اندران بر غیبت گفتی ار ہر روز خواہے چنانکہ آمد بچنگ مرگ آخند کہے کردی بہ ہر روزک پیامے یکے گفتے کہ اینک خواہد امروز و گر گفتے در ان تبدیل مشب پس از یک مہفتہ از امروز و فردا یکی زمین سگ پرستی موشخوار سے بگردن در فلگندہ زندہ سالے بیکسالان خرش ناویدہ آلبے ازین مفلو جکے زمین دوو کن سے</p>

خانہ عالی

<p>نہ اندر سچ شہر آشنانی نگشتے گرد اوزان پس کمانے بدیگر قوت تن را استخوانے بیازار درون پیش دکانے بدین اندازہ ہر سالش زیانے کہ ہیزم داو آیا رب فلاںے چہ خواہم کرد احسانی چنانے کہ در چشمت کم از کاہیت کمانے</p>	<p>۱۰</p>	<p>نہ اندر سچ شہر آشنانی چو گشتے ناپید از چشم مردم بہستے دفع سگ را نیم خشتے بناگہ دیدے روزیش مرد چکویم تا بدین غایت سے بود ز روی شرم با کس بسم نگفتے مرا زو بار خزلت بر او باد تو وہ نامنت آن از تو دارم</p>
--	-----------	--

در لغت ناپید از چشم حاجت من

بگہ بیگہ بنا خوش قلبیانے

<p>کہ گرد فضولی بسے سے من کہ در پوستین خودم انگنی بیدیوم وزان سخن میزنے ازین مرو زیر اند مرو منے بانگشت ہجوم سے بکنے کہ دست جفا کرد نم افکنے ہو بین تا تو خود را چہ بدوشنے کہ با خصم در مطے پیرا ہننے کہ تو مرو یک حرفت دیکھنے</p>	<p>۱۱</p>	<p>رئیس امین را چو بنیے بگوئے کنن پوستین باز گونہ کنن بنایا بطیا پنچہ زون بردرفش بردی کہ خامے سہے آیدم تو گر چہ کمان شکر فی دلے بدندان افسوس سے بنیت قوی میدہی دوستان را بدوست نگیرد گر سیان تو، سچ بہت گر فتم کہ در شمس واقف نہ</p>
--	-----------	--

<p>چرو جانے و صابر و سوزنے تو کر کر رآنے و کر کرنے کہ آخر بگو چنپند ازین غزرنے</p>	<p>ندانی کہ گردیدے گوئدت علی القطع ناچار وہی بیج شک بگوید و رآخر باین تقاضیت</p>	
<p>بن گفتے در کشیدے سے مرا تو نے مرد کے فرزند کر دئے</p>		
<p>تو گوئی عنکبوتی برس کا وہی تین رستہ گس گوئی باطن ان کہ وہی خشک رستہ و ریخای بجای کون کنوین ناپوش دریدے با صلاح صالحی و آفتاب و اسے شمع یک نصیحت گوش ار از بندہ قاضی ناسخ</p>	<p>ز عمیر حڑہ رارثیت بر کردین چپناک سری دار دگل ہر جا مولی رستہ و انعم بجای ناون چون اول زمانہ سے بندش آنکہ سایہ اش کس نہ یہ از غایت بیصلاح ^{ولہ} گر چہ راسی ہو شیار ت ناصح احوال</p>	
<p>ہر کہ بر در گاہ و ندر مجلس تست از خدم در صلاح کار تست الاصلاح صالحی</p>		
<p>ترا از کجا و خورد زندگانے نہ در حرب ایام خوبے برانے گران قلبتائے گران قریبانے بگوش دلت چون فروری نخوانے چہ تاخیر بر دست چون میتوانے تو مردم نہ قدر مردم چہ دانے</p>	<p>بدین تیزی و روشنائی گوہر نہ بر دست تقدیر ملکہ باگیرے ترا ذوالفقار علی خود گرفتہ حقوتے کہ در گردنت ہست و بدین مایہ داو دست بعد ماہے چرا قدر مردم ندانے و لیکن</p>	
<p>خرابے عالم نہ تو ہست پیدہ</p>		

مبادا کہ اندر جہان ویرمانے	
<p>کافی آن یاش راو کافش و جمیم نیک واقع شدی غلام توام نیک دانی کہ او خود آخر کیست ز جنس مردمان شمار خود را ہنر باید چہ رو با ہی چہ شیرے ز درص فالبت از خشم بابرگ ز اسب تخت تو رشکم نیاید چہ رشک آید از ان جنیم کہ گردون ازین داعی باند یا درینے</p>	<p>چیت عنیش کافر جانے راستے خواجہ با ایضائے لیکن اندیشہ درین مشائے گرت یزدان ہی وادست وزورے خرد باید چہ قارونے چہ عورے ہمین دارند ہر مارے و مورے نہ من بچون توام کرے و کورے اگر پیش آید تلخ و شورے وزان دوری بر آید از تورے</p>
<p>چو بر تختے جمادے بر جمادے چو بر ایسے ستورے بر ستورے</p>	
<p>یشی ز ہنر طالب نہ از مال بلان تا بخیال بد چو و نمان افزون نکنے برا پنچہ یا بے مشتول مشو بہ تن نہ ز سینے گر جانت بعلم در ترقیست ور نہ چو برگ جبل مردے دانی چہ قیاس راست لیشنو</p>	<p>اکنون بارے کہ میتوانے در حال حیات اینجوانے قانع نشوے بد پنچہ وانے فارغ منشین جان کہ گنے انکہ تو و ملک جاودانے ہرگز نرے بزند گاسنے بر خود چہ کتاب مشوہ خوانے</p>

<p>ترین سو سے اہل بہین کہ چونے گویت کہ چیت حاصل تو گویم خطکے و بیت کے چند خطے نہ چنین چپانکہ آمد</p>	<p>زانسو سے اہل خیابان بمانے اسے بیاصل ز زندگانے از نعمتہا سے این جمانے شعرے نہ چنین تپانکہ و آنے</p>
<p>تو ای سیفت رنگ اہل چون نگیری کہ الحق بانصاف در خورد آنے</p>	
<p>رگ او ہجو شاخ آہو سخت سیر او پشت پای او سون آسمان کیر گا و گشتہ برہ است گوئی کہ صخرہ ساست بیش کفت چو بیج مخلوحت پیل اگر بیج زخم او بیت شیرازان تب گرفته و زیشہ الغیہ و رحیم از دراضی است چو دہ باد شہوتے جالش چون بشق جسم او بچیانند چون سراز پشت خایہ بردارو شب بندمالے از برون آید از پئے کاو جان تواند او</p>	<p>بخیش از محکے چو بیج درخت خایہ از بار او نفسر سودہ کیر خر عبسہ نوشتہ برہ چون بر آرو سرو و باشد است گوئی اراں علاج بن عوج است مرگ را بر حیات بگزین کہ ز مختیش وارد اندیش مہ ز قاضیست ہر کہ از قضیت بر سپوز دسراذ گریانش راست خرطوم فیسل را مانند کافر سے کشتہ را بیشارو زاہمردہ را فسرو کا پید ہر گرا جان بود تو اندکاد</p>

<p>نخورد سلفیه تمام اورا بنیته مشکلات است لوط راستی را شگرف حمد نیست که چنوکم بود شتر بار سے پنجه شدنان قاضی از آتش سرا کرده پامی قاضی لنگ کونش تا روز حشر سے سوزد چون ز آورد و برد او بر بند سر حمدان بکه بیس لوده پس چو ز نار بر میان بند گر بسنجی هزار من با ش قجگان را برابر جان ش در نهادند و در هوای عراق</p>	<p>شد بجان الفیسه غلام اورا شکل او چون مناره مخروط سر بر آورده همچو ثعبان نیست جلق نتوان زدن بدو آری نیست چون سخت بخردان آتش مانند بینی زوید در شیرنگ کودکی را که خشک بسوزد کودکی کالی که در س باز دهند قاضی بینی از غم آسوده بسفاسی از وفسر و رنجد فتنه او هزار زن باشد خیر او مرد و بجهان شد سوخته یک بیک در و فراق</p>
---	---

وله

<p>که ندارد رنگ خار انگ منی اندر عروق او شده تنگ جامه بر جرمش از بزرگی تنگ همه در قلعه کشاوه بکنگ رفتن آبه از و بد رنگ</p>	<p>جشد اکیر قاضی کبرنگ عروق اندر مسام او شده باه پوست بر پشت او ز سختی چاک هم ره فتنه با بسته بصلح جستن با و با و رو بشتاب</p>
--	--

درود ریشیب چون باہی	بزم بد بر فراز ہمو پلنگ
ولہ	
<p>زین عم زاود دخترش را گفت کہ مرا گردو آن تست زین دخترش مستحق ز حضرت دور گفت جانم فدای خدمت تست زین پس ما وز رو و دلسوزی یارب این بخت سوی من بگرد ہمچنین دولت کہ روی نمود گرازان کہیر بسردہ یایم بنود مستحق بجز محسوم کہ بود در مراسم ناصر دین صحن اورا ز اشک میثوم این ہمگیفت و اشک مبارک چون بدان پارہ طاقش برید آخر الامر قادی بگرفت</p>	<p>کامی موافق رفیق زیبا جفت ور تو یای لے مرا نصیبے کن بر زرد از آتشش جگر دم سرد لیک التان فی الرفیق دست تا خدا خود کراکت در روزی کہ چنوسے ز ہار من بدر چون من اہل آن توانا بود یا نسا یہ جمال در خواہم آہ ازین بخت شوم طالع شوم کہ محب برکنم بوسہ زمین خاک اورا چو مشک میثوم بہ وانگشت سہ ہینجا رید ترا شمتما ز ہر کوشش بدید نامہ نظم دادونیک شگفت</p>
شرح و بسطش کہ نیک شیرین بود بعد مدح و ثنا سے او این بود	
زندگانی خیر زہ قاضی	باو چہ اندک او شود راضی

قدیرش تا ابد فزایند
 گوش تا پامی بر سرش سنہ
 خایگان در رکاب او تاوان
 پر وہ دار سے بجا یگان دادہ
 باوہ چند خورد و سقے کردہ
 قے کنان سنو سے بارگاہ شاہ
 کہ سر بندہ خایہ میدار سے
 مرد را سر بسر گلاب زخم
 قاضی اندر قفا و تو در پیش
 بر زبان صریر در کوبان
 مر جہا مر جہا و را سے و را سے
 خود خدایت و بہ و و چند ان
 ایسہ کام بندہ دیدن تو
 ہر در سے زو کشا وہ در باغ
 ارغوانش ز چہرہ سرو از قد
 نسر نماش در حوالے گوش
 جملہ پیر بار و سٹاخ بار برو
 طرہ مشکبوسے سنبل او
 ماہ رخسار رنگ اوہ شب

قوتش بر جماع پانیدہ
 باری اربوسہ بر سرش ندی
 ای سوی حجرہ حرم نازان
 بس نشیند بجا بس بادہ
 شاد و خیم نشاط مے کردہ
 عریبہ کردہ عذر خواہ شدہ
 ای ہر سر کشی و جباری
 تازہت راز ویدہ آب زخم
 چون در آئی بہ بندہ خانہ خویش
 آستان خاک پای تو خوبان
 و یکک ای فرہ بہای خدا
 پیش تو جان و ہم بدن ان مرد
 در سراز سے رسیدن تو
 نظم و ترتیب کردہ ام را
 نگرس چشم و یا سیمش خد
 سمنش راز زلف مرزنگوش
 بر زمین بجای سے نار و رو
 عارضین لالہ رنگ بر گل او
 سیب اور اکہ بہت غنیمت

<p> فو بهارش نه برق دیده نه رعد پیچ دی ناسکت رونق او چشمه او چو چشمه کوشر عرقی در گرفت دریا قوت گرم و سوزان طبع چون آتش گو بیاراست کرده اند بهست اینکه ماهی ندید پس در رو اینچنین چشمه را چنان ماسیم وان زمان در میان کسارت هست لوط از ولعین گشته غور غارش نموده گاه بره دست ازو کل جانور شسته منتفا او چو سر گرفت تیز باشدش رعد و روشنائی نه کا قتلش چو سایه عیسازو عزم نتوان شدن که هم هست زانکه با بین این آن نه نیست ره نشیب است و بی تار کسیت بان و بان بر مقام ای مکن </p>	<p> جمله اطراف او بنفشه و جعد سر انگشت بسته فندقی او همه در مرغزار تازه و شر کرده او آن مزاج جازا قوت آب اندک در و و لکین خوش هر چه باید ز تیش همه بست کنج نقصان همی ز بس درو سوزار راسته بهنجو است لیکن اندر جو ار او غار است چاه هاروت را قرین گشته تا اثر ثابذ روه کرده مرے سرد سیرش نبات نارسته گرم و شور از بخار کنده چو کور ابر او از بخار ماسه نه بری او از تیز تگد ازو سکناس شل چو لقمه نامست هر دم هر دل او تو تازه نیست تو غریبی و فرجه باریک است گور رفتی و خود خدا سے مکن </p>
--	--

چشمه

چکنی عرصہ نہ خوش نہ ترہ
 خود گرفتہم چنین کہ شنیدی
 سامعے گردا و بر آمدہ گیسہ
 پیش ازین وردہ سر نیفرایم
 در بخدمت رسد سیدہ نمودم
 خدمت من بخدمت رساند
 نامہ پریشان نامہ پریشان
 قاصدش پند نامہ پریشان
 کردہ آہنگر نامہ پریشان
 نامہ با ہزار گزہ نیسہ از
 نامہ در دست دیباچہ نامہ
 قاصد و دختر از لوتی نامہ
 نامہ زولبتہ و دخترش بدید
 شرح و سطر چنگ آتش آب
 ہر دو نامہ ہر دو نامہ ہر دو نامہ
 یک نامہ را پند کہ داوند
 ای نامہ را ہر نامہ چو پوئے
 محبت و شمع و ساقی و جلاو
 آخر الامر چون بدار قضا

ساختش کو ہزار و غار و درہ
 کوہ و ہا موشش فی المثل دید
 کند کہ از جهان بر آمدہ گیر
 کت لبس بر اثر سبے پام
 بجوابے بزرگ گردانم
 بر سان بر طریق ہمایہ
 بستہ و قاصدش برفت چو باد
 از قضا پاک و دخترش را دید
 برو او چنانکہ تیسر خدنگ
 طلی او ہچو کیسہ دور و دراز
 جان بزبان کار و در میان بستہ
 حیلہ ساخت بر بدید خود
 بعد تمہید حق تو اسے دید
 کردہ زانکو نہ افتتاح خطاب
 کہ ز یک جنس داشتند دو ہا
 عہد کردند و از یک شاخہ
 وان دو زن بانشاط غرغری
 زان محبت تر چو شاو سے تو او
 آمدند آن دو قریبان ز قضا

بود بر دور و کیلکه مجهول
 یا بتو لے چو حکم گنج
 دستہ می ہست دعوی دارید
 گفت نے نے ویک یار است
 گفت یکدم ز پاسے بنشیند
 چون شستند ہر دو بر سر و پای
 قاضیان و عجب برد ابرو
 مجلسے بود آن وکیل دو کس
 آن کی ایستاد و بر دو قدم
 نزد قاضے منظرالم ساکن
 یکے از پیش نشستہ آہستہ
 بیگ و خرمونیک و نگریست
 این سخن چون بگوش قاضی شد
 گفت کیرنگ مرد سبحان را
 ہمد از قاضیان مشارالیه

چون و کیلان قاضے معزول
 حجتہ چیت کہندہ ورنجہ
 ہچکس را حکم سے آرید
 بر قاضی قضاات ناکارست
 تا بہ بنیم درین دوش بسیند
 اندرون شد وکیل و گفت
 و رشدن اولاد خدمت کرد
 این و آن تو داز خلایق پس
 وین دو یک بزماوہ لنگتکم
 ہر دو در باش قضا لیکن
 یکے آشفہ پیش نشست
 گفت ازان ہر دو خواجہ قاضی است
 گفتی از خشم ہوش قاضی شد
 آنچه بفراید از خوشے جانرا
 آن دو گر کیراست عزالیہ

تمت بانجیر

خاتمه الطبع از کار پردازان مطبع مع برنخه از حالات مصنفت روح

شکر الحمد والمنة که درین زمان بخت اقران کتاب نادر انتخاب گذارسته گلزار محاسن
 گنجینه اسرار پنهانی نسخه سحر حلال مرقع تمثیل خیال صنوبر انس مضامین غرار غنچه
 ریاحین اشعار مطرا شاهان انوار خوش کلامی از پروهای الفاظش با صد غنچ
 و دلال در جلوه گری مسہلی به قصائد النوری مع کلیات دیوان مستقرات
 از کرشمه خیال انور و فکر آسمان گذر علامه عصر و شهرة آفاق محسود شیوا از زبانان عم
 و عراق سقن قوانین سخندانی مروج احکام نکتہ رانی ناطم با کمال شاعر عظیم المثال
 و آلا اندیشه بلند نظر رنگین بیان معنی پرور تازگی بخش مضامین نور که من نبض نقاش
 سخن شیرین فضاحت بلبل بوستان بلاغت سقراط وقت بقراط زمان فلان
 عصر جالینوس زمان شهنشاه اقلیم خموری حکیم اوحد الدین تخلص النوری
 که یکی از رسل ثلاثه قلم دشمن بوده بقول عزیزیکه میگوید در شعر تن میرانند
 قوی است که حاکم برانند + خاقانی و انوری و سعدی + هر چند که لابی بعدی
 بزبان سلطان سحر سحوقی شه و آفاق گشته و شعر شاعری را کمال رسانیده چنانچه در تذکره
 دولت شاهی مسطور است که او صاف خموری و فضیلت انوری اظہر من الشمس
 از شعر اگر کسی در دانشمندی و انواع فضائل ہتامی او بود اصل او از ولایت
 بیورد است از وہی کہ او را بد نہ گویند در جنب مہنہ از توابع خراسان کن صحرار
 وشت خاوران میگویند و از نیست کہ انوری در اول حال خاوران تخلص میکرد
 استاد او عمارہ التماس نموده کہ انوری تخلص کند و عنفوان شباب در مدرسہ

منصور یطوس تحصیل علوم مشغول میبود و در نین فلاکت و افلاس بسیر سپرد روزی
 برود در سه شنبه بود و دید که مردمی محترم با جناس فاخره واسپ و غلام میگذرد
 پرسید که این کیست گفتند از شرفی سلطان سنجرت گفت سبحان الله پایه علم بدین
 بلندی و من چنین مفلوک بعد ازین من نیز خود را بشاعری مشهور خواهم ساخت
 همان شب بنام سلطان سخر قصیده گفت و علی الصباح آنرا بنظر سلطان گزید
 که دو بیت از آن قصیده و اینست (ای ایات) گر دل دوست بگر و کان باشد
 دل و دوست خدایگان باشد + شاه سخر که کترین خدمش + در جهان باو شاه
 نشان باشد چون سلطان در رعایت سخن شناسی بود انعام و اکرام بخشید و ملازم
 رکاب خود ساخت مدتی همراه بود و در علم نجوم سرآمد روزگار خود بود و فرید کاتب
 شاگرد انوری است خوشگویی و لطیف طبع بود گویند که از خاک خاوران چهار
 بزرگی فاضل خاست اند که نجم ایشان نبوده چنانکه گفته اند (ای ایات) تا سپهر
 صیبت گردان شد ز خاک خاوران + تا شنا نگاه آتش چار آفتاب خاوری +
 خواجه چون بوعلی شادان وزیر نامدار + شاعری خاور چه مشهور خراسان انوری +
 صوفی صافی چه سلطان طریقت بوسعید + عالمی چون اسعد مهنه زهر شری بری +
 ورنه ذکره مذکوره بلام قوم است که انوری در سال پانصد و چهل و هفت فوت کرده و این
 غلط مینماید زیرا که مشهور است که انوری تا قرآن کردن هفت سیاره که در سنه پانصد و هشتاد
 و دو در زمان طفل شاه سلجوقی واقع شده زنده بود و بمیان تمام گفت که روز قرآن بجم
 سیاره با وی صعب خواهد بود زیرا که اشجار قدیم و بناهای مستحکم را از بیخ برکنند اما چون
 این قوه بوقوع عیاد سلطان با انوری خطاب و عتاب عظیم نمود و انوری از آنجا گریخته

به پنج رفت و باقی هم در آنجا بسر برد و در بعضی رسائل مرقوم است که انوری آخر عمر آنقدرت
 سلاطین با احترام نمود و با پنج عزت شکسته و قبر وی در پنج در جنب مرقوم شیخ احمد خفرویه واقع
 و تاریخ فوت او را بمثل یافته اند که حدیث پانصد و نود و دو میشود و با جمله چنین کتاب
 لطیف و نایاب بقول راز مطبوعه سابقه که مطابق نسخه مطبوع تبریز و نیز از نسخه قلمی مکتوب که
 صحیح فصل کمال نشی برج مبین لال خلف بابو بهاری لال قوم کهنری نجاد الی های
 ستوطن و بی ساکن حال مقام نجاری کعبه که اولادین مطبوع شده بود اکنون در مطبوع
 نشی نول کشور مقام کعبه سباه مارچ ۱۳۰۹ مطابق ماه رجب ۱۳۰۸
 بار دوم کمال حسن زیور انطباع پوشیده جلوه سما عالم گردید

